

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора політичних наук, професора
Ніколаєнко Наталії Олександрівни на дисертаційну роботу Долженка
Олександра Олександровича «Гібридна війна як інноваційний феномен
сучасної політики: український вимір », подану на здобуття наукового
ступеня кандидата політичних наук за
спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси**

Українська держава перебуває сьогодні в стані російсько-української гібридної війни, про це свідчить масштаб бойових дій та розгортання інформаційного фронту по всій державі. В результаті технологізації сучасної політики, дослідження гібридності методів та засобів політичного процесу стає надзвичайно актуальним.

Отже, тема дисертаційного дослідження О.О.Долженка, поставлені мета і завдання, безумовно є актуальними, відповідають вимогам сучасного етапу становлення Українського державотворення, оскільки стосуються низки саме тих ключових питань, вирішення яких є важливим кроком у напрямку трансформації сучасної політики України у відповідності з національними інтересами.

Не викликають сумніву обрані методи дослідження. Різні розділи роботи вимагали застосування специфічних методів. З метою цілісного сприйняття дослідження дисертантом були використані загальнонаукові методи (порівняльний, структурно-функціональний, системний, метод компаративного аналізу, психологічний, тощо), що утворюють інструментальну конструкцію дослідження.

Дисертантом наведено власне визначення гібридної війни, яке сформульовано таким чином – це сукупності заздалегідь підготовленого державою комплексу дій, квінтесенцією неконвенційного (асиметричного) протистояння, спрямованого на дистанційний підрив «неконтактними» методами спроможності України до оборони й захисту національних інтересів, примушення до відмови від реального державного суверенітету та готовності

до нав'язування їй вигідної РФ моделі зовнішньої та внутрішньої політики (С. 35).

Досліджуючи дефініцію «гібридна війна», автор зазначає, що, поняття «гібридна війна» з точки зору розуміння наріжних характеристик інноваційного типу конфліктності — це протиборство воєнного, дипломатичного, інформаційного характеру, неформлене у міжнародно-правовому відношенні із комплексним застосуванням військових та невійськових засобів на основі сучасних технологій, деструктивного впливу на менталітет і масову свідомість з постійними маніпуляціями політичними та ідеологічними розбіжностями, суб'єкти державного й суспільного ладу, з метою досягнення стратегічних цілей (С. 52). Зазначимо, що саме така концепція цілком відповідає обраній автором роботи методології дослідження, що підкреслює його послідовність та цілісність.

Використовуючи порівняльний метод, дисертант у другому розділі «Праксеологія гібридної війни в контексті військової агресії Російської Федерації проти України» конкретизував причини та особливості гібридної війни, технології її застосування та інформаційно-сміслові чинник та удосконалив портфоліо характерних модерних ознак сучасної гібридної війни, а саме: розширення масштабності її дій через розгортання в інформаційній, когнітивній соціальній та фізичній; впровадження інноваційних технологій невійськового впливу з метою ураження управлінської, інформаційно-психологічної сфери та суспільної свідомості противника; перехід конкретної гібридної агресії за межі локальності і периферійності – з опорою на зовнішньополітичні аспекти; початкова пріоритетність інформаційного і економічного тиску на супротивника замість класичного плану прямих воєнних дій; широке застосування можливостей спеціальних служб та військ спеціального призначення; масоване використання засобів радіоелектронної боротьби, кібернетичної зброї та інших новітніх високотехнологічних засобів протиборства; штучне створення та пріоритетне використання неурядових організацій та рухів, парамілітарних формувань, «квазідержавних» утворень, як «сірої зони» гібридної війни. В даному контексті автор визначає термін

«гібридний», як використання всіх можливих засобів тиску на супротивника, серед яких військові операції можуть навіть набувати другорядного значення. Тому, з іншого боку, «гібридна війна» — це також пропагандистський конструкт, яким політичні діячі характеризують неприйнятні для своїх країн дії як агресію, яку можна прирівняти в офіційних політичних заявах фактично до нової форми неоголошеної та непрямой війни (С. 96).

Досліджуючи роль мілітарних та квазідержавних утворень в російсько-українській гібридній війні» автор звертає увагу на факт, що основною рушійною силою у ній є не передбачені законом воєнізовані або збройні формування, організовані групи і злочинні організації на території України (С.209). Застосування цих формувань дозволило Російській Федерації визначати конфлікт в Україні як триваючу громадянську війну, спровоковану саме Заходом, а не Росією (С.167).

Заслуговує на увагу думка дисертанта, що гібридна війна потенційно є головним дестабілізуючим фактором для сучасної України. Очевидно, що необхідно виробити методи протидії цій загрозі, яка стала одним із найсерйозніших викликів національній безпеці нашої держави. Гібридні загрози відображають також значні зміни в характері міжнародної безпеки. В цьому відношенні для України представляється важливим досвід європейських демократичних держав щодо їх подолання (С.172).

Досить цікавим є детальне визначення тих інструментів, за допомогою яких представляється унеможливити інформаційну агресію РФ по відношенню до України. Автор констатує, що сьогодні збройне протистояння між РФ і Україною одночасно і паралельно супроводжується також запеклим інформаційним протистоянням (підрозділ 4.3 «Шляхи нейтралізації російської інфо-гібридної агресії»).

Автор звертає увагу, що для забезпечення національної безпеки України необхідно не лише здійснювати моніторинг передового досвіду західних країн, що насправді необхідно, а й на його основі перейти до формування комплексної безпеки нашої країни. Такий перехід повинен стати адекватною і своєчасною відповіддю як на наявні, так і на потенційні загрози гібридної війни.

В розділі четвертому «Протидії загрозам гібридної війни: стратегічні підходи та інструменти» обґрунтовується положення про те, що національна безпека України та інформаційна безпека виступають як базові поняття. Підкреслюється важливість інформаційного простору гібридної війни яка полягає в тому, що коли агресія переноситься до інформаційно-ідеологічної царини з метою змінити ментальне поле суспільства, це означає зміну базових, традиційних цінностей останнього, як сукупність оцінних, світоглядних, або ідеологічних конструктів на якому це суспільство тримається.

Заслуговує на увагу, задана автором парадигма дослідження гібридної війни, що охоплює чотири суміжні сфери: фізичну, інформаційну, когнітивну та соціальну. Автор зазначає, що в сучасних умовах гібридна війна є квінтесенцією неконвенційного (асиметричного) протистояння, конкретним проявом якої притаманні особливості сучасного нетрадиційного протистояння (конфліктогенності). Специфічною особливістю гібридних війн загалом є те, що вони мають латентний (прихований) і затяжний характер, і тому не регламентовані конкретними нормативно-правовими документами, доктринами, стратегіями. Специфіка гібридної війни потребує створення переконливого розуміння змісту «перемога над ворогом». Остаточна військова перемога у ній абсолютно неможлива для жодної із сторін на відміну від війни традиційної (С.206).

У цілому, висновки у дисертаційному дослідженні логічні, науково обґрунтовані та відповідають поставленим завданням. Основні положення знайшли достатню апробацію у виступах на науково-практичних конференціях.

Однак, визначаючи достатньо високий методологічний та теоретичний рівень дисертації, вважаю доцільним висловити наступні зауваження та побажання щодо цієї роботи:

1. У цілому погоджуючись із дисертантом в підрозділі 4.1 «Національна безпека України як стратегічний напрям протидії гібридним загрозам» стосовно положення про те, що в умовах гібридної загрози сфера безпеки українського суспільства набуває першочергового значення, автору було б доцільно

проаналізувати формування складових національної безпеки України в умовах російсько-української війни..

2. У підрозділі 3.3 «Квазідержавні утворення на окупованих територіях України як «сіра зона» гібридної війни» дисертантом звертається увага на те, що в 2014 р. список невизнаних утворень поповнили «Донецька Народна Республіка» та «Луганська Народна Республіка», які виникли на територіях східних областей України, але в той же час потрібно було зупинитися на аналізі ролі квазіутворень під час російсько-української гібридної війни.

3. Автор роботи побудував власне дослідження відповідно до однієї парадигми та методології дослідження, але, у роботі простежується переважання історичного аналізу в підрозділі 3.3 «Квазідержавні утворення на окупованих територіях України як «сіра зона» гібридної війни».

4. Доцільно було б в третьому розділі «Роль мілітарних та квазідержавних утворень в російсько-українській гібридній війні» детальніше зупинитися на виокремленні проблемних питань колаборації, зокрема більшої уваги приділити факторам, які спричиняють дане явище та відповідно методам захисту українського простору.

5. Вказуючи на те, що протягом більше тридцяти років на території України велась гібридна війна, що в принципі дисертант і висвітлив в розділі «Праксеологія гібридної війни в контексті військової агресії Російської Федерації проти України», автору варто було більш чітко зосередитись на питаннях аналізу політики та механізмів протидії технологіям інформаційної війни, яка є складовою гібридної.

Автореферат дисертації відповідає вимогам, належним чином відображає зміст, основні положення і результати дослідження.

Висновок: Наведені зауваження та побажання в цілому не зменшують позитивної оцінки дисертаційного дослідження Долженка Олександра Олександровича «Гібридна війна як інноваційний феномен сучасної політики: український вимір», подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Дисертаційна робота виконана на високому теоретико-методологічному рівні, що знайшло відображення у висновках, що складають науковий підсумок дисертаційної праці, яка відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за обраною спеціальністю.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,

професор кафедри адміністративного та конституційного права

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

Н.О. Ніколаєнко

